

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Науковий круглий стіл
до Міжнародного дня філософії

АКТУАЛЬНИЙ ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

16 листопада 2023 року

Склад оргкомітету міждисциплінарного круглого столу:

Андрущенко Віктор Петрович – ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України, академік Національної академії педагогічних наук України;

Торбін Григорій Мирославович – проректор із наукової роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор фізико-математичних наук, професор;

Драпушко Ростислав Григорович – проректор із науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність) Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, доцент;

Русаків Сергій Сергійович – директор Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, доцент;

Мозгова Наталія Григорівна – завідувач кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Кравченко Петро Анатолійович – декан факультету історії та географії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, професор кафедри філософії, доктор філософських наук, професор;

Дротянко Любов Григорівна – завідувач кафедри філософії Національного авіаційного університету, доктор філософських наук, професор;

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, доктор філософських наук, професор;

Поліщук Ірина Юрївна – директор КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді», заслужений працівник сфери послуг України, кандидат хімічних наук;

Головко Олег Павлович – засновник та директор Видавничого дому «Гельветика», кандидат економічних наук;

Віхляєв Михайло Юрійович – директор Центру українсько-європейського наукового співробітництва, доктор юридичних наук, професор;

Кот Тетяна Юрївна – завідувач відділення філософії та суспільствознавства КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді»;

Глушко Тетяна Петрівна – заступник директора з наукової роботи та міжнародних зв'язків Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Василенко Вікторія Станіславівна – заступник директора з навчально-методичної роботи Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, старший викладач кафедри богослов'я та релігієзнавства;

Складан Андрій Анатолійович – заступник директора з роботи зі студентами Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, викладач кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології.

А 43 **Актуальний філософський дискурс: трансформаційні зміни в умовах війни** : науковий круглий стіл до Міжнародного дня філософії, 16 листопада 2023 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. – 132 с.

ISBN 978-966-397-348-7

У збірнику представлено матеріали наукового круглого столу до Міжнародного дня філософії (16 листопада 2023 року).

УДК 005.573:101:316.422"364"(062.552)

© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023

© Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2023

© Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики

ISBN 978-966-397-348-7

© Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres», 2023

**СЕКЦІЯ 1. ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ:
УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ**

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-348-7-1>

ПРОЯВИ ТВОРЧОСТІ НАУКОВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Єршова-Бабенко І. В.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри менеджменту
та інноваційних технологій соціокультурної діяльності
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Шінкевич О. С.

*доктор технічних наук, професор,
професор кафедри процесів та апаратів
в технології будівельних матеріалів
Одеська державна академія будівництва та архітектури
м. Одеса, Україна*

Козобродова Д. М.

*кандидат філософських наук,
докторантка кафедри менеджменту
та інноваційних технологій соціокультурної діяльності
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Незвичайне наукове спілкування народилося в умовах війни. Його формою були класичні наукові семінари з доповідями, домашніми завданнями, дискусіями, тлумаченнями термінів і т. і.

Що відбувається в умовах війни зі спілкуванням людей, з психомірністю людини? Що тримає? На що більш усього скаржаться люди у напружених умовах воєнно орієнтованого суспільства сьогодні?

Не вистачає реальної, нецифрової комунікації, живого спілкування. Що стоїть за цими словами?

Чому в дуже тяжкі перші місяці війни три науковця, представники двох поколінь науковців – два професори и одна докторантка їхали на спільну зустріч через все місто попри безліч перешкод?

Що ними керувало?

Хто вони?

Доктор філософських наук, професор, науковий консультант докторантки; доктор технічних наук, професор, завідувач лабораторії та завідувач кафедри, вихованка першого; докторантка кафедри.

Ними керували дві цілі.

Перша – об'єднатися, об'єднати свої зусилля, щоб утриматися хоча б в якійсь життєвій формі, в життєвому стані, в самоутриманні себе, бо поодиночі сил не вистачало – ні моральних, ні фізичних, а ніяких.

Друге – соціальна відповідальність за підготовку докторантки.

Ці два професори взяли на себе функцію компенсувати відсутність «контактного» наукового спілкування. Раніше її виконувало «контактне» суспільство, бо існувало багато «контактних» форм організації підготовки, виховання наукових кадрів вищої кваліфікації. В нашому випадку докторів філософських наук. Ці два професори не мали змоги використати свій суспільний «контактний» досвід.

Що робити?

Народилось рішення – імітувати «контактне» наукове середовище і створити індивідуально орієнтований шлях у воєнних умовах та відсутності традиційно організованого суспільством «контактною» системи виховання спеціаліста вищої категорії – майбутнього доктора філософських наук.

Сьогодні уперше ми доповідаємо про це.

Що ми зрозуміли? Що нами керує? Потреба в спілкуванні?

Чому ми їдемо через все місто на «контактну» зустріч без світла та тепла на другому кінці міста, хоча є можливість поспілкуватися по телефону, через комп'ютер – цифровізовані лінії зв'язку?

Нам не вистачає «контактного» наукового спілкування та взагалі «контактного» спілкування.

Чому саме цієї форми спілкування та з чого вона складається?

Відповідь у цьому малюнку (рис. 1).

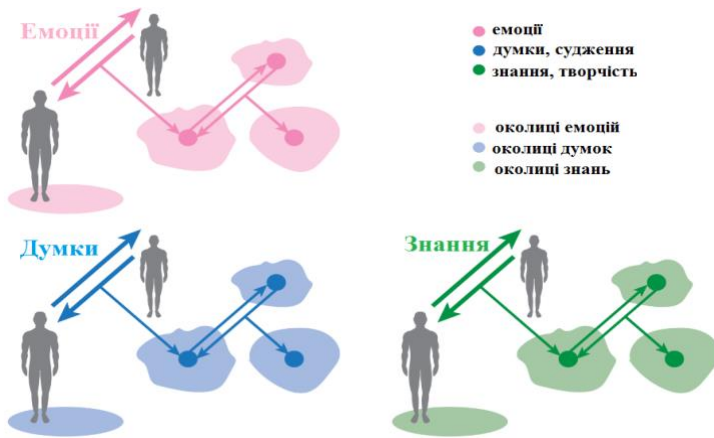

Рис. 1

До вашої уваги надається концептуальна модель (нова філософська категорія) «ціле в цілому/ціле-в-цілому» [2, 256] як модель психомірності соціальної реальності – психомірного «контактного» соціокультурного спілкування, комунікативно-інформаційно-енергетичного обміну людини з людиною, особистості між собою і з суспільством та його нейрофізіологічний механізм, а також безконтактного цифровізованого «спілкування».

Особливості сучасних умов полягають в тому що відбувається дуже велика швидкість змін – соціальних, інформативних та ін.. Багато нового навколо. Все це разом та поодиноці потребує від дослідника вже не тільки відомих компетенцій, але й принципово нових, більш творчих, креативних. Такі навички та компетенції значною мірою базуються на асоціативності, створенні нового, баченні аналогів у природі, соціумі, інформації та психомірності людини. Одним з прикладів формування та розвитку аналогового мислення в практиці нашого «семінару 22–23 років в умовах війни в Україні» стало відкриття астрофізиками явища «кротова нора» чи «червоточина» та відповідь на питання – а чи можливо уявити мислення дослідника по аналогії, чи роботи мозку людини?

Кротовими норами в фізичній літературі називають тунелі, які зв'язують віддаленні області Всесвіту або «мости», які з'єднують різні всесвіти. Вперше подібні рішення з'явилися за часів Енштейна. Кротова нора або «червоточина» (wormhole) – топографічна особливість простору-часу, яка представляє собою в кожний момент

часу «тунель» в просторі. Ці області можуть бути як зв'язані і крім кротової нори, представляє собою область єдиного простору, так і повністю роз'єднані, представляючи собою окремі простори, зв'язані між собою тільки за допомогою кротової нори.

Наглядне зображення: ставимо аркуш паперу, на якому ми створили два отвори по діагоналі листа, з'єднали отвори олівцем. А тепер уявімо собі, що по аркушу та олівцю іде інформація. Якщо розглядати роботу мозку людини з цих же позицій, то ми бачимо, що аналогія «кротової нори» по відношенню та організації роботи мозку підходить в меншій мірі. Такі аналогові навички та компетенції по відношенню до мислення дослідника мають величезне значення, бо вчать при дослідженні бачити різницю між психомірністю людини, його біологічністю та природністю. Також важливо розуміти, що існуюча соціальна реальність представлена в різних іпостасях в мисленні та поведінці людини. Така соціальна реальність може бути психомірною. В умовах глибокої цифровізації страждає потенціал психомірності людини, забезпечення його людиномірної творчості.

До речі, а як таке сталося, що наукова картина світу не має в собі людини? Науковці кажуть «потрібна трансформація» [4, с. 430].

Але що є трансформація і що є змінення? Подивимось тлумачення цих термінів.

Трансформація – не має на увазі зміни сутнісні, наприклад, біологічного об'єкта, або його розвитку. Простіше, це як би поверхнева зміна. Зазвичай цей термін використовують в інформаційних об'єктах, застосовують до форми, до всього соціального, не припускаючи, що це означає лише поверхневий шар.

Змінення – процес, який має на увазі розвиток біологічного об'єкта або сутнісні, структурні, змістові зміни як в інформації, так і в соціальній реальності. У суспільстві це явище ми можемо продемонструвати на прикладі.

Ось, якщо одна людина і друга людина спілкуються одне з одним, то з точки зору нейрофізіології у кожного з них є індивідуальний неповторювальний показник, наприклад, відношення швидкості кровоструму та частоти мозку – це азбука стартова.

Потік енергії йде від однієї людини до другої. А назустріч друга людина теж викидає потік енергії та частоти і це і є реальний взаємообмін, який існує у реальному житті між будь-якими живими істотами і між людиною теж.

І ось є інша ситуація, коли людина знаходиться як зараз ми з вами перед екранами комп'ютера. У цьому випадку зворотного потоку і енергообміну у вигляді індивідуальної швидкості кровоструму чи частоти мозкової активності не має.

Як демонструють нам дослідження нейрофізіологів, морфологів у функціонуванні системи мозку, людина в цьому випадку буде в ситуації з виснаженням її енергії, бо вона викидає, але нічого не отримує у відповідь. Нелінійний зворотній зв'язок – основа енергообміну живої людини відсутній.

Якщо час, котрий людина знаходиться перед екраном більш ніж адаптаційний потенціал людини, психомірний потенціал, підкріплений нейрофізіологічним потенціалом, то ми маємо захворювання, послаблення здоров'я, дуже поганий стан.

Справа у тому, що є коефіцієнт відношення між швидкістю струму, кровотоку (енергією) і частотою активності мозку людини.

Це і є реальна енергія індивідуального «викиду» живої людини при спілкуванні, наприклад, виникаюча на нейронно-фізіологічному рівні спілкування (життя) (1). Якщо енергія (1) змінюється, то змінюється частота мозку. І ми з вами спостерігаємо послаблення пам'яті, уваги – особливо у дітей, у студентів, і у дорослих теж. Для цього випадку є таке поняття, прийняте в літературі як «критична різниця» – це коли показники взаємообміну досягають критичної різниці між взаємодіючими об'єктами, суб'єктами, чи показниками.

З даної точки зору у ситуації виникнення критичної різниці ми маємо значне коливання, навіть порушення мозкових процесів, тобто у нейрофізіологічному аспекті, що відображається на психічному стані, нервової неврівноваженості.

Поняття «критична різниця», «відношення частот», а також «нелінійність», пов'язані з ім'ям видатного бельгійського вченого, Нобелівського лауреата 1977 р., Іллі Романовича Пригожина. Його ідеї втілюються Одеською науковою школою у гуманітарній, соціогуманітарній та медико-реабілітаційній сферах [1, с. 76–95; 3, с. 609–614].

Тому ми вирішили сьогодні розглянути це явище «критична різниця», цю критичну різницю з якою ми маємо справу при спілкуванні людини з гаджетами. На наш погляд, ми не зовсім розуміємо, що воно має відношення як до нейрофізіологічного стану так і до психічного, соціокультурного, тому що вони пов'язані в живої людини, в її діяльності, адже в її житті вони існують завжди сумісно. Ця точка зору представлена в формі концепта «b-p(m/c,...)» «brain – psyche (mind/consciousness, ...)» [5, с. 45–50].

І тому наша точка зору полягає в тому, що нам треба у ролі цінності і ідеології акцентувати на потенціал психомірності людини – бо цей потенціал він не безмежний, він має межу.

Література

1. Ершова-Бабенко І. В. «Людина як цілісність: традиції та інновації». *Концептуалізація проблеми людської макроцілісності – концепт “brain-psyche (mind/consciousness...)”* : ел. зб. матеріалів доп. учасн. V Міжнар. наук. конф. Одеса : 2022. С. 76–95.

2. Ершова-Бабенко І. В. Психосинергетика: методологічний статус, теорія і практика : ювіл. зб. наук. праць проф. Ершової-Бабенко І. В. Одеса : Фенікс, 2020. 256 с.

3. Ершова-Бабенко І. В., Шінкевич О. С. Дні науки філософського факультету – 2023. *Явище «Критична різниця» у соціальній самоорганізації – керуючий параметр у русі «від людини до цифросуб’єкта». Проблема психомірності щодо цифровізації* : ел. зб. матеріалів доп. учасн. Міжн. наук. конф. Київ : ВПЦ «Київський університет». 2023. С. 609–614.

4. Prigogine I., Stengers I. ORDER OUT OF CHAOS. Man's new dialogue with nature. Heinemann. London, 1984. 430 p.

5. Yershova-Babenko I. Norwegian Journal of development of the International Science. *Hypertheory “brain-psyche-mind-consciousness” – is post-non-classical general solution of the problem and themethodology of th estudy of psychometry*. 2019. № 29. P. 45–50.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-348-7-2>

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ

Зубченко О. С.

*кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри філософії та соціології
Маріупольський державний університет
м. Київ, Україна*

З початку російської агресії у 2014 р. під ворожою окупацією перебувало понад 120 тис. квадратних кілометрів, що становило майже 21% території України. Частина цих земель вдалося звільнити у ході українського контрнаступу восени 2022 р. та у червні – вересні 2023 р., проте решта вже тривалий час знаходиться під контролем ворога.

У морально-етичному трактуванні як зради своєї Батьківщини та спільноти колабораціонізм сягає корінням у давні часи, проте сучасного розуміння це поняття набуло у період Другої світової війни